

ΑΠΟΨΗ

Πέμπτη 3 Ιουνίου 2021, 00:00

Γκ. Χαρδούβελης: Οι 5 μεγάλες μεταρρυθμίσεις για να αλλάξει επίπεδο η χώρα

Συνέντευξη: Γκίκας Χαρδούβελης

<https://www.liberal.gr/apopsi/gk-chardoubelis-oi-5-megales-metarruthmiseis-gia-na-allaxei-epipedo-i-chora/382124>

Η Ελλάδα βρίσκεται στις κεραίες των διεθνών επενδυτών, τα επόμενα χρόνια η οικονομία μπορεί να τρέχει με ρυθμό 5%, ωστόσο το μεγάλο στοίχημα είναι να «νικήσουμε» τις προβλέψεις του ΔΝΤ που μιλάει για μακροχρόνια ανάπτυξη 1%.

Για να το πετύχουμε, η χώρα χρειάζεται μεγάλες μεταρρυθμίσεις, όπως λέει ο Γκίκας Χαρδούβελης και συγκεκριμένα ψηφιοποίηση στο Δημόσιο, ενεργειακό μετασχηματισμό, γενναίες αλλαγές στο εργασιακό-ασφαλιστικό, στην δικαιοσύνη και φυσικά μετασχηματισμό της υποβαθμισμένης εκπαίδευσης, όπως φαίνεται στις διεθνείς συγκρίσεις.

«Οποιαδήποτε κωλυσιεργία ή ρήγμα εμπιστοσύνης μπορεί να μας φέρει σε δύσκολη θέση και να ξαναεκθέσει τις πληγές από τη δεκαετή κρίση και την πανδημία», τονίζει το ανεξάρτητο και μη εκτελεστικό μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εθνικής Τράπεζας.

Στις τράπεζες, παρά τις προκλήσεις που έχουν μπροστά τους, βλέπει ότι στο τέλος του 2022 οι περισσότερες θα έχουν μειώσει τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια σε ποσοστά κάτω του 5% ή και του 3%. Έτσι θα μπορούν να χρηματοδοτούν την οικονομία με μεγαλύτερη ευκολία.

Συνέντευξη στον Γιώργο Φιντικάκη

- Η Ελλάδα γυρίζει σελίδα, το δείχνουν σειρά από δείκτες, το αποτυπώνουν οι εκτιμήσεις εγχώριων και ξένων αναλυτών που μιλούν για ανάπτυξη πάνω από 5% την επόμενη πενταετία, ενώ η ΤτΕ αναφέρει ότι εφόσον γίνουν γενναίες μεταρρυθμίσεις θα έχουμε ένα αποτύπωμα στην ανάπτυξη 7%. Συμμερίζεστε αυτές τις εκτιμήσεις; Πιστεύετε ότι μπορεί να γίνει πράξη όλο αυτό;

Πράγματι, τελευταία η Ελλάδα έχει μπει στις κεραίες των διεθνών επενδυτών. Σίγουρα η ώθηση του Ταμείου Ανάκαμψης θα οδηγήσει σε εξαιρετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης για κάποιο διάστημα μεσοπρόθεσμα, πολύ πιθανόν και άνω του 5% για ορισμένα έτη. Η ώθηση του Ταμείου αναμένεται να κλείσει εξ ολοκλήρου την τρύπα του -8,2% στη δραστηριότητα που άνοιξε η πανδημία πέρυσι, με ένα θετικό αποτύπωμα της τάξης τουλάχιστον +7% μόνιμης μεγέθυνσης στο τελικό ύψος του ΑΕΠ για κάθε μελλοντικό έτος, στο οποίο άλλωστε αναφέρεται και η Τράπεζα της Ελλάδος.

Μακροπρόθεσμα, βεβαίως, η πιο σημαντική παράμετρος είναι η επίδραση στη δυναμική της οικονομίας, αν δηλαδή καταφέρουμε να παγιώσουμε έναν υψηλό μόνιμο ρυθμό ανάπτυξης κοντά στο 2% ή υψηλότερα. Διότι, όπως γνωρίζετε, πριν την πανδημία οι προβλέψεις του ΔΝΤ και της ΕΕ για τους μακροχρόνιους ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας στην

επόμενη πεντηκονταετία κυμαίνονταν στην περιοχή του 1%. Για να ακυρωθεί η προ-πανδημίας μνημονιακή απαισιόδοξη πρόβλεψη του 1% για την περίοδο μετά το 2027, απαιτούνται συγκεκριμένοι καταλύτες, όπως η ποιότητα στις επενδύσεις και η εμβάθυνση στην αναδιάρθρωση της οικονομίας μέσω μεταρρυθμίσεων.

- Το ρωτώ γιατί ενώ ακούμε συνεχώς για μεταρρυθμίσεις, είτε ακόμη δεν τις βλέπουμε, είτε τα βήματα δεν είναι αρκετά γενναία. Ποιες είναι κατά την γνώμη σας οι πέντε πιο τολμηρές μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν ώστε να αλλάξει επίπεδο η χώρα;

Σωρευτικά την τελευταία δεκαετία, και υπό την πίεση των δανειστών μας, έχουν συντελεστεί σημαντικές μεταρρυθμίσεις, ιδίως στο δημοσιονομικό τομέα. Η παρούσα κυβέρνηση, με δική της πρωτοβουλία, και χωρίς τη δαμόκλειο σπάθη της Τρόικας, συνεχίζει τη μεταρρυθμιστική ατζέντα, την οποία μάλιστα έχει συστηματοποιήσει μέσα από το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Πολλές μεταρρυθμίσεις επιταχύνονται, ενώ άλλες απαιτούν μεγαλύτερο διάστημα ομαλότητας για να αποδώσουν καρπούς.

Μια πρώτη μεταρρύθμιση που επιταχύνεται και τη βλέπει ο πολίτης στα ραντεβού για τα εμβόλια, είναι η περιεκτική ψηφιοποίηση τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Αυτή αναμένεται να έχει ισχυρό αντίκτυπο στη διαλειτουργικότητα, στον επιχειρηματικό σχεδιασμό, στην άσκηση οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής και στις εγχώριες και ξένες επενδύσεις. Είναι σημαντικό να δοθούν κίνητρα για ψηφιακή εμβάθυνση, που να εκτείνεται στον πυρήνα της παραγωγικής διαδικασίας και της

παροχής υπηρεσιών, και όχι μόνον στη «βιτρίνα» των πωλήσεων, της καταναλωτικής συμπεριφοράς και της επαφής με τον πελάτη.

Μια δεύτερη μεταρρύθμιση, που και αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη, είναι ο ενεργειακός μετασχηματισμός. Η Ελλάδα δεν τα πάει άσχημα στην υιοθέτηση των πράσινων τεχνολογιών παραγωγής ενέργειας. Υστερούμε, ωστόσο, σε αποτελεσματικότητα και στο κόστος, που συχνά βάζει εμπόδια σε άλλους τομείς της οικονομίας. Το κύμα επενδύσεων σε πράσινη ενέργεια πρέπει να σχεδιαστεί σωστά ώστε να κινητοποιήσει βιώσιμες επενδύσεις αλλά και επενδύσεις που εξασφαλίζουν ένα αξιόπιστο και ανταγωνιστικό κόστος ενεργειακό μείγμα για την οικονομία. Πρέπει να δοθούν ειδικά κίνητρα για όσους επενδύουν για να παράγουν εντός της χώρας ενδιάμεσα προϊόντα που αντικαθιστούν εισαγωγές, οι οποίες απαιτούνται για τον ψηφιακό και πράσινο μετασχηματισμό.

Μια τρίτη μεταρρύθμιση, που και αυτή προχωράει αλλά φαίνεται να αντιμετωπίζει δυσκολίες, είναι το εργασιακό και ασφαλιστικό. Το εργασιακό επιλύεται πιο εύκολα, αφού ρυθμίζει τις σχέσεις των νυν εργαζομένων και νυν εργοδοτών και το σχετικό νομοσχέδιο αναμένεται σύντομα να μετατραπεί σε Νόμο. Το ασφαλιστικό αποτελεί μεγαλύτερο αγκάθι διότι προσκρούει σε ζητήματα χρηματοδότησης αλλά κυρίως επειδή ρυθμίζει τις σχέσεις των νυν συνταξιούχων με τις σχέσεις αυτών που στο πολύ απώτερο μέλλον θα γίνουν συνταξιούχοι, και οι οποίοι δεν έχουν την ίδια πολιτική ωριμότητα και δύναμη με τους νυν συνταξιούχους, ούτε το ίδιο ενδιαφέρον για το θέμα, με αποτέλεσμα να είναι διαρκώς οι χαμένοι. Απόδειξη ότι ο τρίτος πυλώνας του ασφαλιστικού, ο «κουμπαράς» του εργαζόμενου, που θα τον διαχειρίζεται ο ίδιος στη διάρκεια του εργασιακού του βίου χωρίς κρατικές ή άλλες παρεμβάσεις,

ακόμα στη χώρα μας δεν έχει πλήρως θεσμοθετηθεί, παρά το γεγονός ότι ο θεσμός υπάρχει σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και παρά το γεγονός ότι η σχετική συζήτηση ξεκίνησε στην Ελλάδα από το 2000.

Μια τέταρτη μεταρρύθμιση είναι αυτή στο δικαστικό σύστημα. Το δικαστικό σύστημα άπτεται όλο και περισσότερο του πυρήνα της οικονομικής λειτουργίας και επιδρά άμεσα σε κρίσιμες πτυχές της, όπως π.χ. η ανάκτηση και τιμολόγηση ενεχύρων. Απαιτείται μείωση στον αδικαιολόγητο φόρτο των δικαστών και η ενεργοποίηση των εξωδικαστικών λύσεων. Απαιτούνται επενδύσεις σε υποδομές και τεχνολογία, εκπαίδευση, νομοθετικός εκσυγχρονισμός και αποτρεπτικές ρυθμίσεις για παρελκυστικές τακτικές που επιμηκύνουν τον χρόνο των τελεσίδικων αποφάσεων.

Μια πέμπτη αναγκαία και πιο μακροχρόνια μεταρρύθμιση είναι ο μετασχηματισμός του εκπαιδευτικού συστήματος με προσανατολισμό μια σύγχρονη εξωστρεφή οικονομία. Το εκπαιδευτικό σύστημα υποφέρει διαχρονικά από πλέγμα αναχρονιστικών και συντηρητικών ιδεοληψιών, που είχαν ως αποτέλεσμα τη δραματική υποβάθμιση της ποιότητάς του, όπως αυτό φαίνεται ξεκάθαρα στις διεθνείς συγκρίσεις. Το Ταμείο Ανάκαμψης και οι προκλήσεις που δημιούργησε η πανδημία, δίνουν σήμερα την ευκαιρία να ιεραρχήσουμε ξανά τις ανάγκες και τον προσανατολισμό της εκπαίδευσης. Μπορούμε να αναστρέψουμε μέρος του brain drain, να ακολουθήσουμε πολιτικές επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης, και να δώσουμε έμφαση στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των νέων.

- Τι θα συμβεί εάν σε κρίσιμα ζητήματα, επικρατήσουν τελικά οι φωνές της αδράνειας και οι δεύτερες σκέψεις, με συνέπεια ουσιώδεις μακρόπνοες μεταρρυθμίσεις να μετατεθούν προς τα πίσω; Σας ανησυχεί κάτι τέτοιο;

Οι μεταρρυθμίσεις για να ευδοκιμήσουν και να μην αντιστραφούν απαιτούν την «ιδιοκτησία» τους από την ίδια την κοινωνία. Αν η κοινωνία τις θέλει, τα πολιτικά κόμματα - ακόμα και τα πιο οπισθοδρομικά - θα ακολουθήσουν. Η δεκαετής κρίση έφερε μεγάλη γκάμα κομμάτων στην εξουσία, και τα ανάγκασε να αναμετρηθούν με την πραγματικότητα. Αυτό ωρίμασε την κοινωνία, που φαίνεται να αποτινάζει σκουριασμένες αντιλήψεις περασμένων δεκαετιών και να είναι έτοιμη να ακολουθήσει λογικές πολιτικές που θα φέρουν ανάπτυξη, ίσες ευκαιρίες για όλους, επιθυμία για δουλειά και προκοπή, και κοινωνική δικαιοσύνη.

Σήμερα έχουμε μια μοναδική ευκαιρία για επανεκκίνηση μέσα από ένα συνδυαστικό πλέγμα επενδύσεων, μεταρρυθμίσεων σε ένα βοηθητικό ευρωπαϊκό περιβάλλον αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Οποιαδήποτε κωλυσιεργία ή ρήγμα εμπιστοσύνης μπορεί να μας φέρει σε δύσκολη θέση και να ξαναεκθεσει τις πληγές από τη δεκαετή κρίση και την πανδημία.

- Στο καλό σενάριο, θα μπορούσε η Ελλάδα να πρωταγωνιστήσει πανευρωπαϊκά σε συγκεκριμένους τομείς; Να γίνει δηλαδή «τόσο καλός μαθητής», όπως είχε γράψει πρόσφατα ο Economist, επικαλούμενος το πιστοποιητικό εμβολιασμού και το Ταμείο Ανάκαμψης, ώστε να την θεωρούν τα επόμενα χρόνια, μια χώρα πρότυπο και όχι παρία;

Ακόμη και τα προηγούμενα χρόνια υπήρχαν νησίδες ισχυρών συγκριτικών πλεονεκτημάτων, που κίνησαν το ενδιαφέρον επενδυτών. Η πρόκληση είναι να μετατρέψουμε τις νησίδες σε ουσιαστικές πτυχές της οικονομίας και να αναδείξουμε και άλλα πλεονεκτήματα. Η μεγάλη πρόκληση είναι η αύξηση της παραγωγικότητας, που μπορεί να επιτευχθεί αν η οικονομία μας σταδιακά αποκτήσει διεθνή ανταγωνιστικότητα.

- Στο μέτωπο των τραπεζών, ακούμε συνεχώς ότι βελτιώνουν τους ισολογισμούς τους όσον αφορά τα κόκκινα δάνεια και ότι θα χρηματοδοτήσουν την πραγματική οικονομία; Δηλαδή το 2022 θα δούμε τις τράπεζες να κάνουν το μεγάλο comeback;

Επειδή η οικονομία βελτιώνεται, οι τράπεζες βελτιώνονται και αυτές. Στο τέλος του 2022 οι περισσότερες θα έχουν μειώσει τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια σε ποσοστά κάτω του 5% ή και του 3%. Έτσι θα μπορούν να χρηματοδοτούν την οικονομία με μεγαλύτερη ευκολία.

Ένα πιθανό comeback των ελληνικών τραπεζών εξαρτάται και από το τι θα συμβεί στον τραπεζικό κλάδο διεθνώς. Μεσοπρόθεσμα, πολλές προκλήσεις των ελληνικών τραπεζών είναι παρόμοιες με αυτές των ευρωπαϊκών τραπεζών. Το περιβάλλον των χαμηλών επιτοκίων, ο έντονος ανταγωνισμός από εταιρείες τεχνολογίας που σταδιακά εισχωρούν στη λιανική τραπεζική και η διαρκής αυστηροποίηση του εποπτικού πλαισίου πιέζουν την κερδοφορία όλων των τραπεζών στην Ευρώπη.

Στην Ελλάδα υπάρχουν επιπλέον δυσκολίες. Οι τράπεζες μετασχηματίζονται ραγδαία, με λιγότερα υποκαταστήματα, περισσότερες ψηφιακές πλατφόρμες, λιγότερους υπαλλήλους, περισσότερη εξ αποστάσεως εργασία, και με στελέχη που διαρκώς εκπαιδεύονται στις νέες

τεχνολογίες. Η οικονομία αλλάζει, ψηφιοποιείται, οι προκλήσεις πολλαπλασιάζονται και για τις τράπεζες η αύξηση της ετήσιας κερδοφορίας αποτελεί στρατηγικό μονόδρομο.

- Το μεγάλο βέβαια πρόβλημα είναι το ιδιωτικό χρέος. Διότι μπορεί να μειώνονται τα κόκκινα δάνεια, ωστόσο όσον αφορά τους δανειολήπτες, αυτά δεν διαγράφονται, αλλά στην καλύτερη περίπτωση ρυθμίζονται. Το τραπεζικό σύστημα θα λειτουργήσει χωρίς αποκλεισμούς, θα ανοίξει τις πόρτες του για εκείνους που θα μπουκ στην ρύθμιση; Διαφορετικά, δεν θα είναι σαν να έχουμε κάνει μια τρύπα στο νερό;

Το ιδιωτικό χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, ακόμα και μετά τη δεκαετή κρίση και τη μεγάλη πτώση του ΑΕΠ, δεν είναι το μεγάλο πρόβλημα της ελληνικής οικονομίας, ιδιαίτερα αν το συγκρίνουμε με άλλες οικονομίες στην Ευρώπη. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΚΤ, όσον αφορά το τραπεζικό δανεισμό, λιγότερο από το ¼ του ιδιωτικού τομέα έχει κάποιας μορφής μόχλευση, ένα ποσοστό που είναι από τα χαμηλότερα στην ΕΕ. Βεβαίως, εννοείται ότι για αυτούς που κτυπήθηκαν από την κρίση και έχουν τεράστιες υποχρεώσεις προς το δημόσιο, τις τράπεζες, και τον μη τραπεζικό ιδιωτικό τομέα, χρειάζεται μια μακροχρόνια λύση, που θα τους ελαφρύνει.

Αυτό που, όμως, τελικά έχει σημασία για την ανάπτυξη του χρηματοοικονομικού συστήματος στην Ελλάδα, είναι να αυξηθεί το ποσοστό των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, που για υγιείς και παραγωγικούς λόγους, συγχρόνως και θέλουν και μπορούν να προσφύγουν στο τραπεζικό σύστημα.

- Σε πρόσφατη μελέτη σας για το τραπεζικό σύστημα, είχατε κρούσει το καμπανάκι του κινδύνου για τον αναβαλλόμενο φόρο. Το πρόβλημα επιλύεται μέσω της πρότασης της ΤτΕ για Bad Bank ή υπάρχει κι άλλος τρόπος;

Το DTC θεσμοθετήθηκε, κόντρα στην Τρόικα, επί υπουργίας μου και σήμερα εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει πάνω από τα 2/3 των εποπτικών κεφαλαίων των τραπεζών. Όταν πέρασε ο σχετικός Νόμος τον Σεπτέμβριο του 2014, παρά τη σημασία του και την τεράστια επιρροή του, δεν διατυμπανίστηκε πολιτικά από την τότε κυβέρνηση επειδή είναι λογιστικά περίπλοκος και θα μπορούσε εύκολα να παρεξηγηθεί από τους πολίτες ως ένδειξη αδυναμίας των τραπεζών.

Λάβετε υπόψιν ότι με την πάροδο του χρόνου, το DTC σταδιακά αποσύρεται και η απόσυρσή του καλύπτεται με νέα κεφάλαια που προέρχονται από την ετήσια κερδοφορία των τραπεζών. Που είναι λοιπόν το πρόβλημα;

Ένα πρόβλημα πηγάζει από την ανάγκη γρήγορης μείωσης των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Όταν μέσα στην ίδια χρονιά τιτλοποιείται και πωλείται μεγάλο ποσό μη εξυπηρετούμενων δανείων, η τράπεζα εμφανίζει αρνητική κερδοφορία, γεγονός που, σύμφωνα με το Νόμο του DTC, αναγκάζει το Δημόσιο να αποκτήσει μεγαλύτερο ποσοστό ιδιοκτησίας στις τράπεζες. Αυτό οδηγεί σε απίσχναση των ιδιωτών μετόχων, που δεν τους αρέσει. Αποφεύχθηκε να συμβεί κάτι τέτοιο μέχρι σήμερα μέσω τη τεχνικής του hive down. Με εξαίρεση την Εθνική Τράπεζα, που είχε τεράστια θετική κερδοφορία για να «κάψει» μέσω τιτλοποιήσεων χωρίς η τελική κερδοφορία της να γίνει αρνητική, οι υπόλοιπες τρεις συστημικές

τράπεζες χρησιμοποίησαν τη μέθοδο του hive down. Η μέθοδος, όμως αυτή δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για δεύτερη φορά, και έτσι αν πολλά μη-εξυπηρετούμενα δάνεια εξακολουθούν να παραμένουν στους ισολογισμούς τους, δημιουργούν πονοκεφάλους πιθανής απίσχνασης των ιδιωτών μετόχων.

Ένα δεύτερο πρόβλημα πηγάζει από τους ίδιους τους επόπτες, που θα ήθελαν να δουν το DTC να μετατρέπεται σε πιο «ισχυρό» κεφάλαιο υπό μορφή ρευστού. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί είτε μέσω της Bad Bank, που προτείνει η ΤτΕ, είτε αν συνεννοούνταν απευθείας οι 4 συστημικές τράπεζες με το ελληνικό Δημόσιο, σε μια ανταλλαγή του DTC με ρευστό, που θα ωφελούσε ελαφρώς και το Δημόσιο ώστε να έχει το κίνητρο να το κάνει. Κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να έχει ακόμα επιχειρηθεί. Δεν επείγει, αλλά πιθανόν να το δούμε στα επόμενα χρόνια εφόσον οι επόπτες το απαιτήσουν.

**** Ο Γκίκας Χαρδούβελης είναι ανεξάρτητο μη εκτελεστικό μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Εθνικής Τράπεζας***